ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 4ης Δεκεμβρίου 2003 *

Στην υπόθεση C-63/01,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Ηνωμένο Βασίλειο), προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Samuel Sidney Evans

και

Secretary of State for Environment, Transport and the Regions,

Motor Insurers' Bureau,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας 84/5/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 30ής Δεκεμβρίου

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

1983, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων (ΕΕ L 8, σ. 17),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, προεδρεύοντα του πέμπτου τμήματος, D. A. O. Edward και S. von Bahr, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο S. Evans, εκπροσωπούμενος από τους R. Plender, QC, και D. Broatch, barrister,

— το Motor Insurers' Bureau, εκπροσωπούμενο από τους D. O'Brien, QC, και F. Randolph, barrister,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον G. Amodeo, επικουρούμενο από τον P. Roth, QC, και την H. Davies, barrister,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την C. Tufvesson, καθώς και τους C. Ladenburger και M. Shotter,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του S. Evans, εκπροσωπούμενου από τους R. Plender και D. Broatch, του Motor Insurers' Bureau, εκπροσωπούμενου από τους D. O'Brien και F. Randolph, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από τους J. E. Collins, P. Roth και την H. Davies, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον M. Shotter, κατά τη συνεδρίαση της 11ης Ιουλίου 2002,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 24ης Οκτωβρίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 17ης Μαΐου 2000, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 13 Φεβρουαρίου 2001, το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, πέντε προδικαστικά ερωτήματα επί της ερμηνείας του άρθρου 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας 84/5/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 30ής Δεκεμβρίου 1983, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων (ΕΕ L 8, σ. 17, στο εξής: δεύτερη οδηγία).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, του S. Evans και, αφετέρου, του Secretary of State for Environment, Transport and the Regions (Υπουργού Περιβάλλοντος, Μεταφορών και Περιφερειών, στο εξής: Υπουργός) και του Motor Insurers' Bureau (Οργανισμού Ασφαλιστών Αυτοκινήτων, στο εξής: ΟΑΑ), σχετικά με την αποζημίωση για τη ζημία που υπέστη ο S. Evans λόγω τροχαίου ατυχήματος εμπλέκοντος όχημα αγνώστων στοιχείων.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση

3 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 72/166/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Απριλίου 1972, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων και με τον έλεγχο της υποχρεώσεως προς ασφάλιση της ευθύνης αυτής (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 136, στο εξής: πρώτη οδηγία), ορίζει:

«1. Κάθε κράτος μέλος λαμβάνει, υπό την επιφύλαξη εφαρμογής του άρθρου 4, όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε η αστική ευθύνη, η σχετική με την κυκλοφορία οχημάτων με συνήθη στάθμευση στο έδαφός του, να καλύπτεται από ασφάλιση. Η έκταση της καλυπτόμενης ευθύνης και οι όροι και συνθήκες της καλύψεως καθορίζονται με βάση τα μέτρα αυτά.»

4 Το άρθρο 1 της δεύτερης οδηγίας είναι διατυπωμένο ως εξής:

«1. Η ασφάλιση που αναφέρεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 72/166/ΕΟΚ καλύπτει υποχρεωτικά τις υλικές ζημίες και τις σωματικές βλάβες.

2. Υπό την επιφύλαξη μεγαλύτερων ποσών εγγυήσεως που ενδεχομένως απαιτούνται από τα κράτη μέλη, κάθε κράτος μέλος απαιτεί τα ποσά υποχρεωτικής ασφαλίσεως να ανέρχονται τουλάχιστον σε:

— 350 000 ECU για τις σωματικές βλάβες όταν υπάρχει ένα μόνο θύμα· όταν υπάρχουν περισσότερα θύματα στο ίδιο ατύχημα, το ποσό αυτό πολλαπλασιάζεται επί τον αριθμό των θυμάτων,

— 100 000 ECU ανά ατύχημα για τις υλικές ζημίες, ανεξάρτητα από τον αριθμό των θυμάτων.

Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν αντί των προηγούμενων ελάχιστων ποσών ελάχιστο ποσό 500 000 ECU για τις σωματικές βλάβες, όταν υπάρχουν πολλά θύματα στο ίδιο ατύχημα, ή ένα ελάχιστο συνολικό ποσό 600 000 ECU ανά ατύχημα, για σωματικές βλάβες ή υλικές ζημίες, ανεξάρτητα από τον αριθμό των θυμάτων ή τη φύση των ζημιών.

[...]

4. Κάθε κράτος μέλος ιδρύει ή εγκρίνει οργανισμό, αποστολή του οποίου είναι να αποκαθιστά, τουλάχιστον εντός των ορίων της υποχρεώσεως ασφαλίσεως, τις υλικές ζημίες ή τις σωματικές βλάβες που προκαλούνται από όχημα αγνώστων στοιχείων ή για το οποίο δεν έχει εκπληρωθεί η υποχρέωση ασφαλίσεως της παραγράφου 1. Η διάταξη αυτή δεν θίγει το δικαίωμα των κρατών μελών να προσδίδουν ή όχι στην παρέμβαση του οργανισμού αυτού επικουρικό χαρακτήρα, ούτε το δικαίωμα να ρυθμίζουν τις προσφυγές μεταξύ του οργανισμού αυτού και του υπεύθυνου ή των υπεύθυνων του ατυχήματος και των άλλων ασφαλιστών ή οργανισμών κοινωνικής ασφαλίσεως που υποχρεούνται να αποζημιώσουν το θύμα για το ίδιο ατύχημα.

Το θύμα μπορεί σε κάθε περίπτωση να απευθυνθεί απευθείας στον οργανισμό, ο οποίος, με βάση τις πληροφορίες που του παρέχει το θύμα, έπειτα από αίτησή του, είναι υποχρεωμένος να του δώσει αιτιολογημένη απάντηση σχετικά με την παρέμβασή του.

Πάντως, τα κράτη μέλη μπορούν να αποκλείσουν από την παρέμβαση του οργανισμού αυτού τα πρόσωπα τα οποία επιβιβάστηκαν με τη θέλησή τους στο όχημα που προκάλεσε τη ζημία, στην περίπτωση που ο οργανισμός μπορεί να αποδείξει ότι γνώριζαν ότι το όχημα δεν ήταν ασφαλισμένο.

Τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίσουν ή να αποκλείσουν την παρέμβαση του οργανισμού αυτού σε περίπτωση που οι υλικές ζημίες προκλήθηκαν από όχημα αγνώστων στοιχείων.

Μπορούν επίσης να επιτρέψουν μία απαλλαγή, για τις υλικές ζημίες που προκαλούνται από ανασφάλιστο όχημα, αντιτάξιμη στο θύμα, όχι ανώτερη από 500 ECU.

Εξάλλου, κατά την παρέμβαση του οργανισμού αυτού, κάθε κράτος μέλος εφαρμόζει τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις του, υπό την επιφύλαξη κάθε άλλης πρακτικής ευνοϊκότερης για τα θύματα.»

Η εθνική κανονιστική ρύθμιση

5 Το άρθρο 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας τέθηκε σε εφαρμογή στο Ηνωμένο Βασίλειο υπό μορφή συμφωνιών μεταξύ του Υπουργού και του ΟΑΑ.

6 Ο ΟΑΑ είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, μέλη του οποίου είναι όλες οι προσφέρουσες ασφαλιστήρια συμβόλαια στον τομέα των αυτοκινήτων οχημάτων στο Ηνωμένο Βασίλειο ασφαλιστικές εταιρίες. Κύρια αποστολή του είναι να αποζημιώνει τα θύματα ατυχημάτων που προκαλούν ανασφάλιστα ή αγνώστων στοιχείων οχήματα.

7 Το καθεστώς αποζημιώσεων που ίσχυε πριν από την προσχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κοινότητα εδράζεται σε δύο σειρές συμφωνιών που είχε συνάψει ο Υπουργός με τον ΟΑΑ: τη Motor Insurers' Bureau (Compensation of Victims of Uninsured Drivers) Agreement (συμφωνία σχετικά με την αποζημίωση των θυμάτων ανασφαλίστων οδηγών) και τη Motor Insurers' Bureau (Compensation of Victims of Untraced Drivers) Agreement (συμφωνία σχετικά με την αποζημίωση των θυμάτων οδηγών αγνώστων στοιχείων, στο εξής: συμφωνία).

8 Οι ασκούσες επιρροή στη διαφορά της κύριας δίκης διατάξεις της συμφωνίας έχουν ως εξής:

— Η συμφωνία τυγχάνει εφαρμογής επί όλων των αιτήσεων που υποβάλλονται στον ΟΑΑ με σκοπό τη λήψη αποζημιώσεως λόγω θανάτου ενός προσώπου ή σωματικής βλάβης που υπέστη πρόσωπο και οφείλεται στη χρήση αυτοκινήτου οχήματος σε δρόμο της Μεγάλης Βρετανίας, οσάκις, υπό την επιφύλαξη ορισμένων προϋποθέσεων που στερούνται σημασίας εν προκειμένω, ο αιτών την αποζημίωση δεν είναι σε θέση να ανεύρει πρόσωπο ευθυνόμενο για τον θάνατο ή τη σωματική βλάβη (ρήτρα 1).

— Ο ΟΑΑ οφείλει, οσάκις επιλαμβάνεται αιτήσεως επί της οποίας τυγχάνει εφαρμογής η συμφωνία, να καταβάλει ποσό καθοριστέο υπό τις αυτές προυποθέσεις με εκείνες σύμφωνα με τις οποίες ένα δικαιοδοτικό όργανο, εφαρ-

μόζοντας τους ισχύοντες επί του θέματος στη Μεγάλη Βρετανία κανόνες δικαίου, θα καθόριζε το ύψος της αποζημιώσεως την οποία θα νομιμοποιούνταν να λάβει από το ευθυνόμενο αλλ' αγνώστων στοιχείων πρόσωπο ο αιτών (ρήτρα 3).

— Ο ΟΑΑ οφείλει να εξετάζει κάθε αίτηση που του υποβάλλεται με σκοπό τη λήψη αποζημιώσεως δυνάμει της συμφωνίας και να αποφασίζει αν συντρέχει λόγος χορηγήσεώς της (ρήτρα 7).

— Ο ΟΑΑ οφείλει να κοινοποιήσει στον αιτούντα αιτιολογημένη απόφαση σχετικά με την παρέμβασή του. Οσάκις αποφασίζει να χορηγήσει αποζημίωση, ο ΟΑΑ κοινοποιεί στον αιτούντα το ύψος του ποσού που προτίθεται να του καταβάλει, διευκρινίζοντας τη μέθοδο σύμφωνα με την οποία υπολογίστηκε η αποζημίωση. Εφόσον ο αιτών αποφασίσει να αποδεχθεί την αποζημίωση, ο ΟΑΑ οφείλει να του καταβάλει το ποσό (ρήτρες 9 και 10).

— Ο αιτών δικαιούται στο ακέραιο να προσφύγει ενώπιον διαιτητή κατά οποιασδήποτε αποφάσεως του ΟΑΑ (ρήτρα 11).

— Ο αιτών έχει το δικαίωμα, πριν ασκήσει προσφυγή, να υποβάλει στον ΟΑΑ παρατηρήσεις αφορώσες την απόφαση και να προσκομίσει περαιτέρω αποδεικτικά στοιχεία αφορώντα την αίτησή του. Ο ΟΑΑ μπορεί να εξετάσει τα νέα αυτά στοιχεία και οφείλει να κοινοποιήσει στον αιτούντα το αποτέλεσμα της εξετάσεως καθώς και οποιαδήποτε τροποποίηση που επιφέρει στην απόφαση (ρήτρα 13).

— Αποφαινόμενος επί της προσφυγής, ο διαιτητής αποφασίζει αν συντρέχει λόγος ο ΟΑΑ να καταβάλει αποζημίωση δυνάμει της συμφωνίας και, σε καταφατική περίπτωση, προσδιορίζει το ύψος του ποσού που καλείται να καταβάλει ο ΟΑΑ στον αιτούντα (ρήτρα 16).

— Ο διαιτητής επιλέγεται από κατάλογο διαιτητών αποτελούμενο από δικηγόρους του Στέμματος (Queen's Counsels), τους οποίους διορίζει ο Lord Chancellor (Υπουργός Δικαιοσύνης) ή ο Lord Advocate (ρήτρα 18).

— Ο διαιτητής αποφαίνεται επί της προσφυγής στηριζόμενος επί των εγγράφων που του υποβλήθηκαν, αν και έχει το δικαίωμα να καλέσει τον OAA να χωρήσει σε συμπληρωματικές επαληθεύσεις, επί των αποτελεσμάτων των οποίων ο αιτών έχει το δικαίωμα να υποβάλει παρατηρήσεις (ρήτρα 17).

— Κάθε διάδικος φέρει τα σχετιζόμενα με τη διαιτησία έξοδά του (ρήτρα 21). Ο OAA φέρει την υποχρέωση να καταβάλει την αμοιβή του διαιτητή, πλην της περιπτώσεως κατά την οποία ο διαιτητής εκτιμά ότι δεν συνέτρεχαν λόγοι δικαιολογούντες ευλόγως την άσκηση της προσφυγής, οπότε ο διαιτητής μπορεί να αποφασίσει ότι ο αιτών οφείλει να του καταβάλει την αμοιβή του (ρήτρα 22).

9 Η συμφωνία δεν περιλαμβάνει ρητή διάταξη ως προς την επιδίκαση τόκων επί της αποζημιώσεως ούτε ως προς την επιστροφή των συναφών με την ενώπιον του OAA διαδικασία εξόδων.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

10 Ο S. Evans παρασύρθηκε στις 25 Δεκεμβρίου 1991 από όχημα αγνώστων στοιχείων που του προκάλεσε σωματική βλάβη.

11 Στις 11 Ιουνίου 1992 ο S. Evans υπέβαλε στον ΟΑΑ αίτηση αποζημιώσεως δυνάμει της συμφωνίας.

12 Ο ΟΑΑ ειδοποίησε στις 11 Ιανουαρίου 1996 τον S. Evans ότι είχε αποφασίσει να ορίσει το ύψος της αποζημιώσεως σε 50 000 λίρες στερλίνες (GBP).

13 Κατά της εν λόγω αποφάσεως ο S. Evans άσκησε προσφυγή.

14 Ο διαιτητής κοινοποίησε την απόφασή του στις 27 Αυγούστου 1996. Έκρινε ότι, με βάση απόλυτη ευθύνη, η καταβλητέα στον S. Evans αποζημίωση ανερχόταν σε 58 286 GBP, αλλ' ότι συνέτρεχε λόγος μειώσεώς της κατά 20 %, ώστε να ληφθεί υπόψη η συντρέχουσα αμέλειά του, οπότε η αποζημίωση μειωνόταν στο ποσό των 46 629 GBP. Λαμβάνοντας υπόψη ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία, ο διαιτητής έκρινε περαιτέρω ότι ο S. Evans επέδειξε κακοπιστία, με συνέπεια την καταδίκη του στην αμοιβή του διαιτητή. Δεν του επιδικάστηκαν τόκοι επί της αποζημιώσεως.

15 Ο ΟΑΑ κατέβαλε στον S. Evans το ποσό των 46 629 GBP, προσαυξημένο κατά 770 GBP, που αντιστοιχούσαν στα έξοδα του εκπροσώπου του S. Evans, κατά 150 GBP χαριστικώς και κατά τον ΦΠΑ.

16 Τον Δεκεμβρίου 1996 επετράπη στον S. Evans να ασκήσει έφεση κατά της αποφάσεως ενώπιον του High Court λόγω της αρνήσεως να του επιδικαστούν τόκοι. Η έφεση απορρίφθηκε. Τον Σεπτεμβρίου 1998 το Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Ηνωμένο Βασίλειο) απέρριψε νέα έφεση του S. Evans. Τον Ιανουάριο 1999 το House of Lords (Ηνωμένο Βασίλειο) αρνήθηκε να του επιτρέψει να ασκήσει αναίρεση.

17 Ο S. Evans άσκησε στις 25 Φεβρουαρίου 1999 προσφυγή κατά του αρμόδιου για τη μεταφορά στο Ηνωμένο Βασίλειο της πρώτης και δεύτερης οδηγίας υπουργού. Ο S. Evans ισχυρίστηκε κατ' ουσίαν ότι το Ηνωμένο Βασίλειο παρέλειψε να μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο τη δεύτερη οδηγία ή ότι δεν μετέφερε ορθά τα ακόλουθα σημεία:

— η συμφωνία δεν περιλαμβάνει καμία διάταξη σχετικά με την επιδίκαση τόκων επί της αποζημιώσεως·

— η συμφωνία δεν περιλαμβάνει περαιτέρω διάταξη σχετική με την επιστροφή των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν τα θύματα στο πλαίσιο της διαδικασίας αποζημιώσεως·

— τα θύματα δεν διαθέτουν επαρκή πρόσβαση στη δικαιοσύνη υπό την έννοια ότι έχουν πλήρες δικαίωμα προσφυγής κατά της αποφάσεως του ΟΑΑ μόνον ενώπιον διαιτητή και όχι ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου·

— το Ηνωμένο Βασίλειο παρέλειψε να εγκρίνει προσηκόντως οργανισμό, η αποστολή του οποίου είναι να αποζημιώνει τα θύματα οχημάτων αγνώστων στοιχείων, όπως επιβάλλει η δεύτερη οδηγία, στο μέτρο που η συμφωνία δεν γεννά δικαιώματα τα οποία τα θύματα μπορούν να αξιώσουν απευθείας από τον ΟΑΑ.

18 Ο S. Evans υποστηρίζει ότι οι παραλείψεις αυτές κατά τη μεταφορά της δεύτερης οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο του προκάλεσαν ζημία και συνιστούν κατάφωρη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου ώστε να του παρέχουν τη δυνατότητα να ζητήσει αποκατάσταση από τον Υπουργό.

19 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το High Court of Justice ανέστειλε τη διαδικασία και αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Κατά την ορθή ερμηνεία της οδηγίας 84/5/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 30ής Δεκεμβρίου 1983, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων (στο εξής: δεύτερη οδηγία περί ασφαλίσεως αυτοκινήτων οχημάτων):

α) επιβάλλεται τα μέτρα που αφορούν την καταβολή αποζημιώσεως από τον ιδρυθέντα ή εγκριθέντα σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 4, οργανισμό να περιλαμβάνουν διάταξη προβλέπουσα την καταβολή τόκων επί των ποσών που διαπιστώνεται ότι οφείλονται ως αποζημίωση για τις εξακριβωθείσες υλικές ζημίες ή σωματικές βλάβες;

β) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, υπό στοιχείο α', από ποιο χρονικό σημείο και με ποιο τρόπο πρέπει να υπολογίζονται οι εν λόγω τόκοι;

2) Κατά την ορθή ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας περί ασφαλίσεως αυτοκινήτων οχημάτων, οσάκις ο ίδιος ο οργανισμός που καταβάλλει την αποζημίωση έχει την υποχρέωση να διαπιστώσει την έκταση της σωματικής βλάβης και της υλικής ζημίας του θύματος (και να επιβαρυνθεί με τις σχετικές δαπάνες, συμπεριλαμβανομένου του κόστους των ιατρικών διαγνώσεων και άλλων εκθέσεων):

α) επιβάλλεται τα μέτρα που αφορούν την καταβολή αποζημιώσεως από τον ανωτέρω οργανισμό να περιλαμβάνουν διατάξεις για την πληρωμή των εξόδων στα οποία υποβλήθηκε το θύμα για την προετοιμασία και την υποβολή στον εν λόγω οργανισμό της αιτήσεώς του περί αποζημιώσεως;

β) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, υπό στοιχείο α', με ποιον τρόπο πρέπει να υπολογίζονται τα έξοδα αυτά, εφόσον ο εν λόγω οργανισμός έχει κάνει στο θύμα προσφορά η οποία υπερβαίνει το τελικώς καταβλητέο στο θύμα ποσό και την οποία το θύμα απέρριψε;

3) Κατά την ορθή ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας περί ασφαλίσεως αυτοκινήτων οχημάτων, αν η αίτηση του θύματος για αποζημίωση έχει κριθεί από οργανισμό που δεν είναι δικαστήριο, πρέπει το θύμα να έχει πλήρες δικαίωμα προσβολής της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον δικαστηρίου, τόσο ως προς τα πραγματικά όσο και ως προς τα νομικά ζητήματα, και όχι μόνο δικαίωμα προσβολής της ενώπιον ανεξάρτητου διαιτητή που έχει τα ακόλουθα βασικά χαρακτηριστικά:

i) το θύμα μπορεί να υποβάλει στην κρίση του διαιτητή τόσο πραγματικά όσο και νομικά ζητήματα·

ii) κατά την κοινοποίηση της προθέσεως προσβολής της αποφάσεως, το θύμα μπορεί να προβάλει νέους ισχυρισμούς και να προσκομίσει επιπλέον αποδεικτικά στοιχεία στον υποχρεούμενο να το αποζημιώσει οργανισμό, βάσει των οποίων ο τελευταίος μπορεί να μεταρρυθμίσει την απόφασή του πριν από την προσβολή της αποφάσεως αυτής ενώπιον του διαιτητή·

iii) χορηγούνται εκ των προτέρων στο θύμα αντίγραφα όλων των εγγράφων που πρέπει να υποβληθούν στον διαιτητή και του παρέχεται η δυνατότητα να προσθέσει, ως απάντηση σ' αυτά, οποιοδήποτε έγγραφο επιθυμεί·

iv) ο διαιτητής εκδίδει αιτιολογημένη απόφαση, χωρίς προφορική συζήτηση, με την οποία αποφαίνεται ποιο πρέπει να είναι το περιεχόμενο της αποφάσεως του οφείλοντος την αποζημίωση οργανισμού·

v) αν το θύμα δεν είναι ικανοποιημένο με την απόφαση του διαιτητή, δικαιούται να την εφεσιβάλει ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου, αλλά μόνο για λόγο που συνιστά σοβαρή παρατυπία επηρεάζουσα την έκβαση της διαιτησίας ή για νομικό λόγο (συμπεριλαμβανομένου του αν υπήρχαν αποδεικτικά στοιχεία που να στηρίζουν οποιοδήποτε συγκεκριμένο συμπέρασμα του διαιτητή ή αν κάποιο συμπέρασμα που συνήγαγε ο διαιτητής είναι αντίθετο με αυτό στο οποίο θα κατέληγε ευλόγως οποιοσδήποτε διαιτητής με βάση τις προσκομισθείσες αποδείξεις), σε περίπτωση δε εφέσεως για νομικό λόγο, απαιτείται άδεια ασκήσεώς της από το δικαστήριο, η οποία παρέχεται μόνον εφόσον η απόφαση του διαιτητή είναι προφανώς εσφαλμένη και είναι απολύτως δίκαιο και ενδεδειγμένο να κριθεί το επίμαχο ζήτημα από το δικαστήριο;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, υπό στοιχείο α', και/ή στο δεύτερο ερώτημα, υπό στοιχείο α', και/ή στο τρίτο ερώτημα, πρέπει να θεωρείται ότι ένα κράτος μέλος έχει εγκρίνει προσηκόντως οργανισμό κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας περί ασφαλίσεως αυτοκινήτων οχημάτων, αν ένας ήδη υφιστάμενος οργανισμός έχει ως έργο να αποζημιώνει τα θύματα μόνον κατόπιν συμφωνίας με την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους, οι όροι δε της συμφωνίας αυτής δεν ανταποκρίνονται στις σχετικές διατάξεις της δεύτερης οδηγίας περί ασφαλίσεως αυτοκινήτων οχημάτων, και

α) η εν λόγω συμφωνία γεννά νομική υποχρέωση έναντι της αρμοδίας αρχής του κράτους μέλους για αποζημίωση των θυμάτων, την εκπλήρωση της οποίας μπορεί να απαιτήσει απευθείας η εν λόγω αρχή, και δεν παρέχει στα θύματα αξίωση που να μπορούν να ασκήσουν απευθείας έναντι του οργανισμού αυτού, αλλά το θύμα μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο την έκδοση διατάξεως υποχρεώνουσας την οικεία κρατική αρχή να επιβάλει την εκτέλεση της συμφωνίας σε περίπτωση παραλείψεώς της να επιβάλει την εκτέλεση αυτή· και

β) ο εν λόγω οργανισμός εκπληρώνει την υποχρέωση δεχόμενος τις σχετικές αξιώσεις των θυμάτων και εξοφλώντας τα αιτούμενα ποσά κατά τα προβλεπόμενα στην οικεία συμφωνία· και

γ) το κράτος μέλος θεωρούσε καλοπίστως ότι το περιεχόμενο της συμφωνίας εξασφάλιζε στα θύματα τουλάχιστον την προστασία που επιβάλλουν οι διατάξεις της δεύτερης οδηγίας περί ασφαλίσεως αυτοκινήτων οχημάτων;

5) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, υπό στοιχείο α', στο δεύτερο ερώτημα, υπό στοιχείο α', ή στο τρίτο ερώτημα και/ή αρνητικής απαντήσεως στο τέταρτο ερώτημα, συνιστά η μη συμμόρφωση ως προς τα ζητήματα αυτά με τις διατάξεις της δεύτερης οδηγίας περί ασφαλίσεως αυτοκινήτων οχημάτων αρκούντως σοβαρή παράβαση του κράτους μέλους, ώστε να γεννάται υποχρέωση αποζημιώσεως δυνάμει του κοινοτικού δικαίου, εφόσον αποδεικνύεται ότι έχει προκληθεί ζημία;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

20 Τα υποβληθέντα ερωτήματα, τα οποία επιβάλλεται να εξεταστούν από κοινού, εγείρουν σειρά ζητημάτων αφορώντων τη φύση του οργανισμού τον οποίο οφείλουν να ιδρύσουν τα κράτη μέλη προς διασφάλιση της μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο της δεύτερης οδηγίας (τέταρτο ερώτημα), τα ένδικα βοηθήματα που πρέπει να παρέχονται στα θύματα ζημιών προκαλουμένων από οχήματα αγνώστων στοιχείων ή οχήματα μη ικανοποιούντα την υποχρέωση ασφαλίσεως (στο εξής: ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα, τρίτο και τέταρτο ερώτημα), την ανάγκη να προβλέπεται η καταβολή τόκων επί των καταβαλλομένων στα θύματα από τον ως άνω οργανισμό ποσών (πρώτο ερώτημα), την ανάγκη να προβλέπεται η επιστροφή των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν τα θύματα για την εξέταση της αιτήσεώς τους περί αποζημιώσεως (δεύτερο ερώτημα) και την τυχόν ευθύνη του οικείου κράτους μέλους λόγω κακής μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο της δεύτερης οδηγίας (πέμπτο ερώτημα).

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

21 Επιβάλλεται προκαταρκτικώς η εξέταση της φύσεως του συστήματος το οποίο σκοπεί να εγκαθιδρύσει η δεύτερη οδηγία επ' ωφελεία των θυμάτων ζημιών που προκαλούν αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα.

22 Σε αντίθεση με το θύμα που υπέστη ζημίες από εντοπισθέν όχημα, το θύμα που υπέστη ζημίες από όχημα αγνώστων στοιχείων τελεί συνήθως σε αδυναμία να προβάλει το δικαίωμά του προς αποκατάσταση ενώπιον των δικαστηρίων λόγω της αδυναμίας εντοπισμού του αντιδίκου.

23 Όσον αφορά τα ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα, ακόμη και αν το θύμα είναι σε θέση να εντοπίσει την ταυτότητα του αντιδίκου προκειμένου να προσφύγει στη δικαιοσύνη, υπάρχει κίνδυνος παρόμοια προσφυγή να αποδεικνύεται συνηθέστατα περιττή για τον λόγο ότι ο αντίδικος δεν διαθέτει τα αναγκαία οικονομικά μέσα προς εκτέλεση της εκδιδόμενης εις βάρος του δικαστικής αποφάσεως, ακόμη δε και να καταβάλει τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε στα πλαίσια της ένδικης προσφυγής.

24 Στην αλληλουχία αυτή, το άρθρο 1, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, της δεύτερης οδηγίας προβλέπει ότι κάθε κράτος μέλος ιδρύει ή εγκρίνει οργανισμό, αποστολή του οποίου είναι να αποκαθιστά, τουλάχιστον εντός των ορίων της υποχρεώσεως ασφαλίσεως, τις υλικές ζημίες ή τις σωματικές βλάβες που προκαλεί αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένο όχημα.

25 Η επιβαλλόμενη από το άρθρο 3, παράγραφος 1, της πρώτης οδηγίας υποχρέωση ασφαλίσεως καλύπτει, τουλάχιστον εντός των ορίων των κατωτάτων εγγυωμένων ποσών που ορίζει ο κοινοτικός νομοθέτης, την αστική ευθύνη που προκύπτει από την κυκλοφορία των αυτοκινήτων οχημάτων.

26 Όσον αφορά την έκταση της υποχρεώσεως ασφαλίσεως, η πέμπτη αιτιολογική σκέψη της δεύτερης οδηγίας αναφέρει ότι τα ποσά μέχρι τα οποία είναι υποχρεωτική η ασφάλιση πρέπει να διασφαλίζουν οπωσδήποτε στα θύματα «ικανοποιητική αποζημίωση».

27 Επομένως, πρόθεση του κοινοτικού νομοθέτη ήταν να παράσχει στα θύματα ζημιών προκαλουμένων από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένων οχήματα ισοδύναμη και εξίσου αποτελεσματική προστασία με εκείνη που απολαύουν τα θύματα ζημιών προκαλουμένων από εντοπισμένα και ασφαλισμένα οχήματα.

28 Εντούτοις, επιβάλλεται να υπογραμμιστεί ότι, προς ικανοποίηση των επιταγών της δεύτερης οδηγίας, ο οργανισμός που είναι επιφορτισμένος με την καταβολή της αποζημιώσεως δεν πρέπει να εξομοιώνεται κατ' ανάγκη, όσον αφορά την αστική ευθύνη, με τον υπαίτιο, όπως είναι ο οδηγός εντοπισμένου και επαρκώς ασφαλισμένου οχήματος.

Επί της φύσεως του κατά το άρθρο 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας οργανισμού

Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

29 Κατά τον S. Evans, η δεύτερη οδηγία δεν τέθηκε σε εφαρμογή στο Ηνωμένο Βασίλειο με την απαιτούμενη δεσμευτική ισχύ ώστε να ικανοποιείται η αρχή της ασφαλείας δικαίου. Πέραν του ότι η προβλεπόμενη από τη συμφωνία αποκατάσταση δεν ταυτίζεται ως προς όλα τα σημεία με την προβλεπόμενη από την οικεία οδηγία, τα

θύματα θα έπρεπε να στηρίζονται σε σύμβαση της οποίας δεν είναι μέρη και εναποτίθενται απλώς στην πρακτική του ΟΑΑ, ο οποίος αποφεύγει να ισχυριστεί ενώπιον των δικαστηρίων ότι η οικεία σύμβαση δεν απονέμει στα θύματα δικαιώματα των οποίων μπορεί να γίνει επίκληση εις βάρος του.

30 Ο ΟΑΑ και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υπενθυμίζουν ότι εναπόκειται στα κράτη μέλη να επιλέξουν τον τύπο των μέτρων μεταφοράς μιας οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο και ότι, οσάκις οι ήδη ισχύουσες εθνικές διατάξεις συνάδουν προς εκείνες της οδηγίας, δεν επιβάλλεται η τροποποίησή τους. Κατά την άποψή τους, το εγκαθιδρυθέν σύστημα επιτρέπει στα θύματα ζημιών που προκαλούν οχήματα αγνώστων στοιχείων να στρέφονται απευθείας στον ΟΑΑ.

31 Κατά την Επιτροπή, ο ΟΑΑ είναι προφανώς εγκεκριμένος, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας, οργανισμός, εφόσον επιφορτίστηκε από τις δημόσιες αρχές με την εκπλήρωση της προβλεπόμενης από τη δεύτερη οδηγία αποστολής, δεν έχει απλώς την ευχέρεια αλλ' οφείλει να αποζημιώνει τα θύματα, τα θύματα έχουν το δικαίωμα να στρέφονται ευθέως σ' αυτόν και οφείλει να τους απευθύνει αιτιολογημένη απάντηση. Κατά τη συζήτηση ακροατηρίου, πάντως, διατύπωσε επιφυλάξεις ως προς τη δυνατότητα ερμηνείας και εφαρμογής της συμφωνίας κατά τρόπο διασφαλίζοντα πλήρως στα θύματα τα δικαιώματα που τους απονέμει η δεύτερη οδηγία.

Απάντηση του Δικαστηρίου

32 Το άρθρο 1, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, της δεύτερης οδηγίας ουδεμία διάταξη περιλαμβάνει σχετική με το νομικό καθεστώς του οργανισμού ή τις λεπτομέρειες εγκρίσεώς του. Αφήνει ρητώς ανοικτή στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να προσδώσουν στην παρέμβαση του οργανισμού επικουρικό χαρακτήρα και τους παρέχει την ευχέρεια να ρυθμίζουν τις ένδικες διαφορές μεταξύ του οργανισμού και των υπευθύνων του ατυχήματος, καθώς και τις σχέσεις με τους άλλους ασφαλιστές ή οργανισμούς κοινωνικής ασφαλίσεως που υποχρεούνται να αποζημιώσουν το θύμα για το ίδιο ατύχημα.

33 Πάντως, το δεύτερο εδάφιο της ιδίας διατάξεως προσδιορίζει ότι το θύμα ζημιών προκληθεισών από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένο όχημα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να απευθυνθεί απευθείας στον εγκεκριμένο οργανισμό, αποστολή του οποίου είναι η χορήγηση αποζημιώσεως.

34 Το γεγονός ότι η υποχρέωση του οικείου οργανισμού απορρέει από συμφωνία συναφθείσα μεταξύ αυτού και δημόσιας αρχής δεν ασκεί επιρροή, υπό την προϋπόθεση ότι η συμφωνία ερμηνεύεται και εφαρμόζεται υπό την έννοια ότι υποχρεώνει τον οργανισμό να παράσχει στα θύματα την αποζημίωση που τους εξασφαλίζει η δεύτερη οδηγία και ότι επιτρέπει στα θύματα να στραφούν απευθείας κατά του οργανισμού που είναι επιφορτισμένος να τους παράσχει την αποζημίωση.

35 Όσον αφορά το ζήτημα αν αρκεί, για τους σκοπούς της μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο της δεύτερης οδηγίας, η ανάθεση της σχετικής αποστολής σε ήδη υφιστάμενο οργανισμό, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, μολονότι αληθεύει ότι η μεταφορά οδηγίας στο εθνικό δίκαιο δεν απαιτεί κατ' ανάγκη νομοθετική ενέργεια κάθε κράτους μέλους, εντούτοις είναι απαραίτητο το συγκεκριμένο εθνικό δίκαιο να εξασφαλίζει πράγματι την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας, η νομική κατάσταση που διαμορφώνεται βάσει του δικαίου αυτού να είναι αρκετά ακριβής και σαφής και οι δικαιούχοι να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν το πλήρες περιεχόμενο των δικαιωμάτων τους και, ενδεχομένως, να τα προβάλλουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων (αποφάσεις της 23ης Μαρτίου 1995, C-365/93, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 1995, σ. I-499, σκέψη 9, και της 10ης Μαΐου 2001, C-144/99, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, Συλλογή 2001, σ. I-3541, σκέψη 17).

36 Όπως έχει τονίσει ήδη το Δικαστήριο, η τελευταία αυτή προϋπόθεση ενέχει ιδιαίτερη σημασία όταν η επίδικη οδηγία αποβλέπει στην απονομή δικαιωμάτων υπέρ των υπηκόων άλλων κρατών μελών (προαναφερθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 9, και Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 18). Αυτό, όμως, δεν συμβαίνει όσον αφορά τη δεύτερη οδηγία, η οποία αποβλέπει, μεταξύ άλλων, σύμφωνα με την πέμπτη αιτιολογική της σκέψη, στη διασφάλιση υπέρ των θυμάτων επαρκούς προστασίας «όποιο και αν είναι το κράτος μέλος στο οποίο έγινε το ατύχημα».

37 Υπό τις περιστάσεις αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι δεδομένος οργανισμός μπορεί να θεωρηθεί ως εγκεκριμένος από κράτος μέλος, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας, οσάκις η υποχρέωσή του να χορηγεί αποζημίωση στα θύματα ζημιών που προκαλούν αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα απορρέει από συμφωνία συναφθείσα μεταξύ του οργανισμού και δημόσιας αρχής του κράτους μέλους, υπό την προϋπόθεση ότι η συμφωνία ερμηνεύεται και εφαρμόζεται υπό την έννοια ότι υποχρεώνει τον οργανισμό να παράσχει στα θύματα την αποζημίωση που τους εγγυάται η δεύτερη οδηγία και ότι τα θύματα μπορούν να στραφούν ευθέως στον οργανισμό.

Επί των ενδίκων βοηθημάτων του θύματος

Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

38 Ο S. Evans υποστηρίζει ότι η προβλεπόμενη από τη συμφωνία διαιτητική διαδικασία δεν συνάδει ούτε προς τις επιταγές της αρχής περί αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου, όπως αυτές αναπτύχθηκαν με τη νομολογία του Δικαστηρίου (απόφαση της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston, Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψεις 18 και 19), ούτε προς εκείνες περί δίκαιης δίκης, κατά την έννοια του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ). Συγκεκριμένα, το θύμα στερείται του πλεονεκτήματος να τύχει ακροάσεως και αδυνατεί να ασκήσει έφεση κατά της διαιτητικής αποφάσεως, εκτός και αν αυτή θεμελιώνεται σε σοβαρή παρατυπία που παρατηρήθηκε κατά τη διαιτητική διαδικασία ή αν εγείρεται νομικό ζήτημα, υπό την προϋπόθεση, στην τελευταία αυτή περίπτωση, της λήψεως αδείας για την άσκηση εφέσεως.

39 Το ως άνω διαδικαστικό καθεστώς αποτελεί επίσης προσβολή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να διασφαλίζουν στα θύματα ζημιών που προκαλούν οχήματα αγνώστων στοιχείων την ίδια ένδικη προστασία με εκείνη που παρέχεται στα θύματα ζημιών προκαλουμένων από εντοπισθέντα οχήματα, τα οποία έχουν στο Ηνωμένο Βασίλειο τη δυνατότητα να προσφύγουν ενώπιον δικαστηρίου.

40 Ο ΟΑΑ και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υπογραμμίζουν προκαταρκτικώς ότι το άρθρο 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας επιβάλλει στα κράτη μέλη απλώς ελάχιστη διαδικαστικής φύσεως υποχρέωση, ήτοι ότι το θύμα ζημίας προκαλούμενης από όχημα αγνώστων στοιχείων πρέπει να έχει τη δυνατότητα να στρέφεται ευθέως στον οργανισμό, αποστολή του οποίου είναι η καταβολή αποζημιώσεως σ' αυτό. Κατά τα λοιπά, η δεύτερη οδηγία παραπέμπει στα έννομα συστήματα των κρατών μελών.

41 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου παρατηρεί ότι οι διαδικασίες που θεσπίστηκαν για την εξέταση αιτήσεως αποζημιώσεως υποβαλλόμενη από θύμα ζημίας που προκαλεί όχημα αγνώστων στοιχείων, μακράν του να καθιστά ανέφικτη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που το θύμα αντλεί από την οδηγία, του παρέχουν πολλαπλούς βαθμούς προστασίας. Το θύμα ζημίας προκληθείσας από όχημα αγνώστων στοιχείων τελεί, υπό ορισμένες επόψεις, σε ευμενέστερη κατάσταση από εκείνη θύματος ζημίας προκληθείσας από εντοπισθέν αλλά μη ασφαλισθέν όχημα, δεδομένου ότι η προβλεπόμενη διαδικασία επιτρέπει συχνά την επίλυση της διαφοράς ταχύτερα και λιγότερο δαπανηρά απ' όσο μέσω δικαστικής διαδικασίας.

42 Ο ΟΑΑ και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίζονται επίσης ότι, ακόμη και σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το ερώτημα αν μια διαδικασία ανταποκρίνεται στις επιταγές του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ πρέπει να εκτιμάται λαμβάνοντας υπόψη τη δίκη στο σύνολό της, συμπεριλαμβανομένου του ρόλου του κατ' έφεση δικάζοντος δικαιοδοτικού οργάνου (βλ. ΕΔΑΔ, απόφαση Bryan κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 22ας Νοεμβρίου 1995, σειρά Α, αριθ. 335).

43 Κατά την Επιτροπή, εναπόκειται στα κράτη μέλη να διασφαλίζουν αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο των δικαιωμάτων που η δεύτερη οδηγία έχει ως σκοπό να απονέμει στα θύματα αγνώστων στοιχείων οχημάτων. Εξετάζοντας το δικονομικό σύστημα που θεσπίστηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο, εκτιμά ότι η εφαρμογή των κριτηρίων που ανέπτυξε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μπορεί να οδηγήσει στην αποκάλυψη της υπάρξεως κενών του ισχύοντος συστήματος, ιδίως όσον αφορά τη νομική κατάσταση του διαιτητή, τη μη πρόβλεψη επ' ακροατηρίου συζητήσεως ώστε να καθίσταται εφικτή η απόδειξη των πραγματικών περιστατικών και τους περιορισμούς στο δικαίωμα ασκήσεως εφέσεως κατά της διαιτητικής αποφάσεως.

Απάντηση του Δικαστηρίου

44 Επιβάλλεται να υπογραμμιστεί ότι το άρθρο 1, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, της δεύτερης οδηγίας περιορίζεται στην εξαγγελία μιας κατ' ελάχιστον διαδικαστικής επιταγής, προβλέποντας ότι τα θύματα ζημιών προκαλουμένων από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να στρέφονται ευθέως προς τον οργανισμό που είναι επιφορτισμένος με τη χορήγηση σ' αυτούς αποζημιώσεως (βλ. σκέψεις 32 έως 34 της παρούσας αποφάσεως) και ότι ο οργανισμός οφείλει να δίδει αιτιολογημένη απάντηση σχετικά με την παρέμβασή του. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που διαθέτει το Δικαστήριο, η ρήτρα 9 της συμφωνίας ανταποκρίνεται στην τελευταία αυτή υποχρέωση.

45 Κατά πάγια νομολογία, ελλείψει συναφούς κοινοτικής ρυθμίσεως, στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους εναπόκειται να ορίσει τα αρμόδια δικαστήρια και να θεσπίσει τους δικονομικούς κανόνες ασκήσεως των ενδίκων προσφυγών που αποσκοπούν στην κατοχύρωση της προστασίας των δικαιωμάτων τα οποία οι ιδιώτες αντλούν από το κοινοτικό δίκαιο, υπό την προϋπόθεση ότι οι κανόνες αυτοί δεν είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που αφορούν παρόμοιες προσφυγές της εσωτερικής έννομης τάξεως (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν καθιστούν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που χορηγεί η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 1999, C-120/97, Upjohn, Συλλογή 1999, σ. I-223, σκέψη 32).

46 Ως προς την εφαρμογή της ανωτέρω αρχής της αποτελεσματικότητας, κάθε περίπτωση ως προς την οποία τίθεται το ζήτημα αν ο εθνικός δικονομικός κανόνας καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου πρέπει να αναλύεται λαμβανομένων υπόψη της θέσεως της διατάξεως αυτής στο σύνολο της διαδικασίας, της εξελίξεως της διαδικασίας και των ιδιομορφιών της ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών. Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ενδεχομένως, οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, η αρχή της ασφαλείας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας (απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-430/93 και C-431/93, Van Schijndel και Van Veen, Συλλογή 1995, σ. I-4705, σκέψη 19).

47 Όπως προκύπτει από τις κατατεθείσες ενώπιον του Δικαστηρίου παρατηρήσεις, το θεσπισθέν με τη συμφωνία διαδικαστικό σύστημα προβλέπει πλείονες φάσεις.

48 Προκαταρκτικώς, επιβάλλεται η υπογράμμιση ότι, ναι μεν ο ΟΑΑ δεν είναι δικαιοδοτικό όργανο, εντούτος οφείλει να προσδιορίζει το ποσό της αποζημιώσεως που καταβάλλει υπό τις αυτές προϋποθέσεις με εκείνες σύμφωνα με τις οποίες θα καθόριζε, κατ' εφαρμογήν των ισχυουσών στον Ηνωμένο Βασίλειο διατάξεων, ένα δικαιοδοτικό όργανο το ύψος της αποζημιώσεως που το θύμα νομιμοποιείται να λάβει από εντοπισθέντα υπεύθυνο.

49 Μεταξύ των διαφόρων λεπτομερειών ελέγχου που προβλέπει η συμφωνία, το θύμα μπορεί, πρώτον, να ζητήσει την επανεξέταση της ληφθείσας από τον ΟΑΑ αποφάσεως. Εντούτοις, η αίτηση πρέπει να υποβάλλεται ενώπιον του ΟΑΑ, το οποίο αποφαίνεται επί της σκοπιμότητας τροποποιήσεως της αποφάσεως της οποίας είναι συντάκτης.

50 Δεύτερον, το θύμα έχει δικαίωμα να ασκήσει έφεση ενώπιον διαιτητή. Με βάση τις πληροφορίες που διαθέτει το Δικαστήριο, παρίσταται ότι ο διαιτητής διορίζεται υπό προϋποθέσεις ικανές να διασφαλίσουν την ανεξαρτησία του και ότι εκδίδει την απόφασή του μετά από ιδία εκτίμηση των στοιχείων της δικογραφίας. Αυτή πρέπει να εμπεριέχει μεταξύ άλλων όλα τα καταταθέντα από το θύμα έγγραφα καθώς και όλες τις υποβληθείσες από αυτό παρατηρήσεις στο πλαίσιο τόσο της αιτήσεως αποζημιώσεως όσο και, ενδεχομένως, της αιτήσεως επανεξετάσεως. Ο διαιτητής μπορεί να καλέσει τον ΟΑΑ να προβεί σε συμπληρωματικές επαληθεύσεις επί των οποίων το θύμα έχει το δικαίωμα να υποβάλει τις παρατηρήσεις του.

51 Τρίτον, σύμφωνα με τους γενικούς κανόνες που έχουν θεσπιστεί επί θεμάτων διαιτησίας με τους Arbitration Acts, το θύμα μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να ασκήσει έφεση κατά της αποφάσεως ενώπιον του High Court of Justice. Η δυνατότητα αυτή παρέχεται αυτοδικαίως στο θύμα οσάκις επικαλείται σοβαρή παρατυπία της διαιτητικής διαδικασίας. Του παρέχεται επίσης, αλλά απαιτεί την έγκριση του High Court, εφόσον το θύμα προτίθεται να επικαλεστεί την παράβαση κανόνα

δικαίου, έννοια η οποία περιλαμβάνει τα ζητήματα αν υφίστατο αποδεικτικό στοιχείο επί του οποίου στήριξε ο διαιτητής συγκεκριμένο συμπέρασμα ή αν συγκεκριμένο συμπέρασμα του διαιτητή δεν θα μπορούσε να συναχθεί ευλόγως από κανένα διαιτητή με βάση την εκτιμηθείσα απόδειξη.

52 Τέταρτον, υπό την επιφύλαξη της εγκρίσεως εκ μέρους του αρμόδιου δικαιοδοτικού οργάνου, το θύμα μπορεί να κινήσει αλληλοδιαδόχως ένδικη διαδικασία ενώπιον του Court of Appeal, ακολούθως δε ενώπιον του House of Lords.

53 Το ούτως εγκαθιδρυθέν με τη συμφωνία διαδικαστικό σύστημα εμφανίζει για το θύμα, όπως παρατήρησε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, πλεονεκτήματα ταχύτητας και οικονομίας ως προς τη δικαστική δαπάνη. Πράγματι, η κυβέρνηση αυτή ισχυρίστηκε, χωρίς να αντικρουστεί επ' αυτού, ότι το μεγαλύτερο τμήμα των συνδεομένων με την αίτηση αποζημιώσεως και τη συλλογή των προσηκόντων αποδεικτικών στοιχείων εξόδων φέρει ο OAA, ο οποίος έρχεται σε επαφή με όλους τους μάρτυρες που παρευρέθησαν στο ατύχημα προκειμένου να συλλέξει τις καταθέσεις τους και καταβάλλει προσπάθεια να λάβει κάθε λυσιτελές αποδεικτικό στοιχείο ιατρικής φύσεως ή προερχόμενο από πραγματογνώμονες άλλων κλάδων.

54 Ενόψει του συνόλου των σκέψεων που προηγήθηκαν, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι προβλεπόμενες από το επίδικο εθνικό δίκαιο διαδικαστικές λεπτομέρειες δεν καθιστούν πρακτικώς ανέφικτη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος αποζημιώσεως που αντλούν τα θύματα ζημιών προκληθέντων από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα από τη δεύτερη οδηγία, οπότε τηρούν την αρχή της αποτελεσματικότητας, αναφορά της οποίας γίνεται στις σκέψεις 45 και 46 της παρούσας αποφάσεως.

55 Ενόψει του επιδιωκόμενου με τη δεύτερη οδηγία στόχου, ο οποίος, όπως διευκρινίστηκε στις σκέψεις 21 έως 28 της παρούσας αποφάσεως, έγκειται στο να καταστήσει εφικτό απλό μηχανισμό αποζημιώσεως των θυμάτων, παρίσταται επίσης ότι το σωρευμένο αποτέλεσμα του συνόλου των δυνατοτήτων ελέγχου που προβλέπονται από το εγκαθιδρυθέν στο Ηνωμένο Βασίλειο διαδικαστικό σύστημα,

αφενός, και των συνδεομένων με το σύστημα αυτό πρακτικών πλεονεκτημάτων, αφετέρου, παρέχει στα θύματα ζημιών προκαλουμένων από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα επίπεδο προστασίας αντίστοιχο προς το σκοπούμενο από την οδηγία.

56 Εντούτοις, προέχει να υπογραμμιστεί ότι το διαδικαστικό σύστημα που εγκαθιδρύεται πρέπει να εγγυάται ότι, τόσο έναντι του ΟΑΑ όσο και ενώπιον του διαιτητή, τα θύματα ενημερώνονται επί οποιουδήποτε στοιχείου που ενδέχεται να στραφεί εις βάρος τους και έχουν τη δυνατότητα να υποβάλουν συναφώς τις παρατηρήσεις τους.

57 Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν τηρήθηκαν εν προκειμένω οι ανωτέρω προϋποθέσεις.

58 Υπό την επιφύλαξη αυτή, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι διαδικαστικές λεπτομέρειες όπως οι θεσπισθείσες στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι επαρκείς για τη διασφάλιση της προστασίας που τα θύματα ζημιών προκαλουμένων από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα αντλούν από τη δεύτερη οδηγία.

Επί της πληρωμής τόκων επί των καταβληθέντων ως αποζημιώσεως ποσών

Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

59 Κατά τον S. Evans, η κατά γράμμα ερμηνεία των άρθρων 1, παράγραφοι 1 και 4, και 3, παράγραφος 1, της δεύτερης οδηγίας οδηγεί στην εκτίμηση ότι η οδηγία επιβάλλει την υποχρέωση τα θύματα ζημιών προκαλουμένων από αγνώστων στοιχείων οχήματα και τα θύματα ζημιών προκαλουμένων από εντοπισθέντα και ασφαλισμένα οχήματα να τυγχάνουν της ιδίας μεταχειρίσεως. Κατά τα λοιπά, έστω και αν η

δεύτερη οδηγία δεν επέβαλε τον ανωτέρω κανόνα, η γενική αρχή της ίσης μεταχειρίσεως θα οδηγούσε στην επιβολή του. Η ως άνω, όμως, επιταγή δεν τηρείται στο Ηνωμένο Βασίλειο. Σε αντίθεση με τα θύματα ζημιών προκαλουμένων από εντοπισθέντα και ασφαλισμένα οχήματα, τα θύματα ζημιών που προκαλούν αγνώστων στοιχείων οχήματα δεν επιτυγχάνουν αποκατάσταση περιλαμβάνουσα τόκους.

60 Αναφερόμενος στην απόφαση της 2ας Αυγούστου 1993, C-271/91, Marshall (Συλλογή 1993, σ. I-4367, σκέψη 31), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε, επ' αφορμή συνιστώσας δυσμενή διάκριση απολύσεως, ότι η επιδίκαση τόκων πρέπει να λογίζεται ως απαραίτητο συστατικό στοιχείο της αποκαταστάσεως της ζημίας, ο S. Evans θεωρεί ότι η ανωτέρω αρχή πρέπει να τυγχάνει εφαρμογής επί της καταβλητέας, δυνάμει της δεύτερης οδηγίας, αποζημιώσεως στα θύματα ζημιών προκαλουμένων από αγνώστων στοιχείων οχήματα.

61 Ο ΟΑΑ διευκρινίζει προκαταρκτικώς ότι, κατά το αγγλικό δίκαιο, η αποζημίωση εκτιμάται από τα δικαστήρια κατά την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως, λαμβάνοντας υπόψη τις νομισματικές διακυμάνσεις που μεσολάβησαν μέχρι την ως άνω ημερομηνία. Το άρθρο 35Α του Supreme Court Act του 1981 ήλθε ασφαλώς να τους παράσχει την ευχέρεια να επιδικάζουν υπό ορισμένες προϋποθέσεις τόκους στο πλαίσιο αιτήσεων αποζημιώσεως, η ευχέρεια, πάντως, αυτή δεν μπορεί να ασκηθεί παρά μόνο στο πλαίσιο ενδίκων διαδικασιών.

62 Ο ΟΑΑ και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίζονται ότι στόχος των δύο επιδίκων οδηγιών είναι να παράσχουν κατ' ελάχιστο συγκεκριμένες εγγυήσεις και όχι να χωρήσουν σε ενιαιοποίηση των νομοθεσιών των κρατών μελών. Καμία από τις δύο οδηγίες δεν περιλαμβάνει διάταξη σχετικά με τις οικονομικές συνιστώσες της αποζημιώσεως, ούτε επιβάλλει ίση μεταχείριση μεταξύ των θυμάτων ζημιών που προκαλούν εντοπισθέντα οχήματα και των θυμάτων ζημιών προκαλουμένων από αγνώστων στοιχείων οχήματα.

63 Επιπλέον, ο ΟΑΑ και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου αμφισβητούν την ύπαρξη γενικής αρχής του κοινοτικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία η υποχρέωση καταβολής χρηματικού ποσού ως αποζημιώσεως οφειλομένης κατ' εφαρμογήν του κοινοτικού δικαίου συνεπάγεται κατ' ανάγκη υποχρέωση καταβολής τόκων.

64 Η Επιτροπή επισημαίνει την απουσία, τόσο στην πρώτη όσο και στη δεύτερη οδηγία, ρητής διατάξεως υποχρεώνουσας τα κράτη μέλη να επιβαρύνουν τον οργανισμό στον οποίο ανατίθεται η αποζημίωση των θυμάτων ζημιών προκαλουμένων από αγνώστων στοιχείων οχήματα με τη χορήγηση τόκων σε αυτά. Πάντως, σύμφωνα με τελεολογική ερμηνεία της οικείας οδηγίας και ενόψει της νομολογίας του Δικαστηρίου σε θέματα εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 1979, 238/78, Ireks-Arkady κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/ΙΙ, σ. 451, σκέψη 20, και απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1994, C-308/87, Grifoni κατά ΕΚΑΕ, Συλλογή 1994, σ. I-341, σκέψη 40), καθώς και σε θέματα ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών (προαναφερθείσα απόφαση Marshall, σκέψη 31), η ίδια τείνει προς την εκτίμηση ότι η χορήγηση τόκων, σύμφωνα με τους εφαρμοστέους εθνικούς κανόνες, πρέπει να λογίζεται ως ουσιώδες συστατικό στοιχείο της κατά το άρθρο 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας αποκαταστάσεως.

Απάντηση του Δικαστηρίου

65 Προκαταρκτικώς, επιβάλλεται να τονιστεί ότι η δεύτερη οδηγία ουδεμία περιλαμβάνει διάταξη αφορώσα τη χορήγηση τόκων υπερημερίας επί των καταβαλλομένων ως αποζημιώσεως ποσών για τις προκληθείσες από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα ζημίες.

66 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας, ο οργανισμός, αποστολή του οποίου είναι η χορήγηση αποζημιώσεως για τις ανωτέρω ζημίες, οφείλει να το πράττει, τουλάχιστον εντός των ορίων της υποχρεώσεως ασφαλίσεως, κατά τρόπον ώστε να εγγυάται υπέρ των θυμάτων ικανοποιητική αποζημίωση.

67 Η αποκατάσταση της ζημίας σκοπεί στην κατά το μέτρο του δυνατού επανασύσταση της περιουσίας του θύματος ενός ατυχήματος (προαναφερθείσα απόφαση Grifoni κατά ΕΚΑΕ, σκέψη 40).

68 Επομένως, η αποκατάσταση μιας ζημίας δεν μπορεί να είναι άσχετη από στοιχεία όπως η πάροδος του χρόνου, τα οποία είναι ικανά να μειώσουν στην πραγματικότητα την αξία της αποκαταστάσεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, προαναφερθείσα απόφαση Marshall, σκέψη 31).

69 Ελλείψει κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως, εναπόκειται στα κράτη μέλη να προσδιορίσουν τους κανόνες που είναι εφαρμοστέοι στους εμπίπτοντες στη δεύτερη οδηγία τομείς, ιδίως δε σχετικά με τη συνεκτίμηση της παρελεύσεως του χρόνου και με την οριοθέτηση της περιόδου που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη προκειμένου να διασφαλίζεται στα θύματα ζημιών που προκαλούν αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα η ικανοποιητική αποζημίωση, όπως απαιτεί η οδηγία.

70 Συναφώς, τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να επιλέγουν, προκειμένου να αποκαθιστούν τη ζημία που υφίστανται τα θύματα λόγω της παρελεύσεως του χρόνου, μεταξύ της χορηγήσεως τόκων ή της καταβολής συνολικών ποσών αποζημιώσεως που λαμβάνουν υπόψη την παρέλευση του χρόνου.

71 Επομένως, επιβάλλεται η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας έχει την έννοια ότι η χορηγούμενη για ζημίες προκληθείσες από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένο όχημα αποζημίωση, η οποία καταβάλλεται από τον επί τούτου εγκεκριμένο οργανισμό, πρέπει να λαμβάνει υπόψη την παρέλευση του χρόνου μέχρι την πραγματική καταβολή των αναγνωριζομένων ποσών, ώστε να διασφαλίζεται υπέρ των θυμάτων ικανοποιητική αποζημίωση. Εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν τους εφαρμοστέους συναφώς κανόνες.

Επί της επιστροφής των πραγματοποιηθέντων για την αίτηση αποζημιώσεως εξόδων

Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

72 Ο S. Evans ισχυρίζεται ότι η πληρωμή των εξόδων που πραγματοποιήθηκαν για την εξέταση αιτήσεως αποζημιώσεως αποτελεί απαραίτητο συστατικό στοιχείο του δικαιώματος αποκαταστάσεως. Επιπλέον, στηρίζεται στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σύμφωνα με την οποία η ΕΣΔΑ έχει ως σκοπό την προστασία συγκεκριμένων και πραγματικών δικαιωμάτων (βλ. ΕΔΑΔ, απόφαση Airey κατά Ιρλανδίας της 9ης Οκτωβρίου 1979, σειρά Α, αριθ. 32, § 24).

73 Οι λοιποί διάδικοι που κατέθεσαν παρατηρήσεις επαναλαμβάνουν mutatis mutandis τις σκέψεις που ανέπτυξαν στο πλαίσιο του πρώτου ερωτήματος επ' ευκαιρία της χορηγήσεως τόκων ως συστατικού στοιχείου του δικαιώματος αποκαταστάσεως (βλ. σκέψεις 60 έως 63 της παρούσας αποφάσεως).

Απάντηση του Δικαστηρίου

74 Προκαταρκτικώς, επιβάλλεται να υπογραμμιστεί ότι η δεύτερη οδηγία ουδεμία διάταξη περιλαμβάνει σχετικά με την επιστροφή των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν τα θύματα ζημιών προκληθεισών από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα αυτοκίνητα στο πλαίσιο της αιτήσεώς τους προς τον οργανισμό, αποστολή του οποίου είναι η καταβολή σ' αυτούς αποζημιώσεως.

75 Σύμφωνα με τις αντιλήψεις που συμμερίζονται τα περισσότερα κράτη μέλη, το ζήτημα της επιστροφής των εξόδων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο διαδικασίας με σκοπό τη λήψη αποζημιώσεως είναι ζήτημα διαδικαστικής φύσεως.

76 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 45 της παρούσας αποφάσεως, ελλείψει κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως επί του θέματος, εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να ρυθμίσει τις διαδικαστικές λεπτομέρειες των προσφυγών που σκοπούν στην κατοχύρωση των δικαιωμάτων που αντλούν οι πολίτες από το κοινοτικό δίκαιο, στα πλαίσια του σεβασμού των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

77 Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν, στο πλαίσιο του διαδικαστικού συστήματος που θεσπίστηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο, τηρούνται οι ανωτέρω αρχές. Σ' αυτό εναπόκειται ιδίως να εκτιμήσει αν, ενόψει της μειονεκτικής θέσεως στην οποία βρίσκονται τα θύματα έναντι του ΟΑΑ και των συνθηκών υπό τις οποίες παρέχεται στα θύματα αυτά η δυνατότητα να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους επί των στοιχείων εκείνων που μπορούν να αποβούν εις βάρος τους, παρίσταται εύλογο, και μάλιστα αναγκαίο, να απολαύουν νομικής αρωγής.

78 Υπό τις περιστάσεις αυτές, προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας έχει την έννοια ότι η χορηγούμενη για ζημίες προκληθείσες από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένο όχημα αποζημίωση, η οποία καταβάλλεται από τον επί τούτου εγκεκριμένο οργανισμό, δεν πρέπει να προβλέπει την επιστροφή των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν τα θύματα για την εξέταση της αιτήσεώς τους αποζημιώσεως, παρά μόνο στον βαθμό που η επιστροφή αυτή είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων που τα θύματα αντλούν από τη δεύτερη οδηγία, στα πλαίσια της τηρήσεως των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει αν συμβαίνει αυτό στα πλαίσια του διαδικαστικού συστήματος που θεσπίστηκε στο οικείο κράτος μέλος.

Επί της τυχόν ευθύνης του οικείου κράτους μέλους

Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

79 Ο S. Evans ισχυρίζεται ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που απαιτούνται προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη του Ηνωμένου Βασιλείου λόγω της μη μεταφοράς

της δεύτερης οδηγίας στο εθνικό δίκαιο. Το επιβαλλόμενο από την οδηγία αποτέλεσμα εμπεριέχει προδήλως τη χορήγηση δικαιώματος υπέρ των ιδιωτών, ήτοι των θυμάτων αγνώστων στοιχείων ή μη ασφαλισμένων οχημάτων, κατηγορίας στην οποία ανήκει ο προσφεύγων. Το περιεχόμενο του ως άνω δικαιώματος, και συγκεκριμένα η χορήγηση αποζημιώσεως εκ μέρους του εγκεκριμένου οργανισμού, μπορεί να συγκεκριμενοποιηθεί με βάση τις διατάξεις της οδηγίας. Το Δικαστήριο δεν καλείται να εξετάσει το ζήτημα της αιτιώδους συναφείας που θα ετίθετο από την εκτίμηση του εθνικού δικαστηρίου. Τέλος, η προσβολή είναι κατάφωρη, δεδομένου ότι το Ηνωμένο Βασίλειο απέφυγε να λάβει οποιοδήποτε μέτρο μεταφοράς της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο.

80 Κατά την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, οι δύο πρώτες προβαλλόμενες προσβολές, ήτοι η έλλειψη διατάξεων σχετικά με τη χορήγηση τόκων και την επιστροφή των εξόδων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της αιτήσεως αποζημιώσεως, εγείρουν τουλάχιστον ερωτηματικά. Ομοίως, κατά την άποψη του Ηνωμένου Βασιλείου θα ήταν εύλογο να θεωρείται ότι το διαδικαστικό ζήτημα που θεσπίστηκε ανταποκρινόταν στην επιταγή περί αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου. Τέλος, η φερόμενη προσβολή, η οποία υποτίθεται ότι συνίσταται σε αντικανονική έγκριση του επιφορτισμένου με την αποζημίωση των θυμάτων που υπέστησαν ζημίες από οχήματα αγνώστων στοιχείων οργανισμού, ακόμα και αν υποτεθεί ότι στοιχειοθετείται, σε καμία περίπτωση δεν προκάλεσε ζημία στον S. Evans.

81 Η Επιτροπή θεωρεί ότι εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει αν συντρέχει εν προκειμένω κατάφωρη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου. Συναφώς, υπογραμμίζει, εντούτοις, ότι οι έννοιες των τόκων και των σχετικών με την αίτηση αποζημιώσεως εξόδων δεν μνημονεύονται ρητώς στη δεύτερη οδηγία, ότι δεν υφίσταται νομολογία επί των σημείων αυτών και ότι η Επιτροπή ουδέποτε τα επικαλέστηκε στο παρελθόν επ' αφορμή της μεταφοράς της δεύτερης οδηγίας. Προσθέτει ότι το αφορών το συμβιβαστό του θεσπισθέντος στο Ηνωμένο Βασίλειο συστήματος με το δικαίωμα προσβάσεως στον δικαστή ζήτημα απαιτεί συμπληρωματικές διευκρινίσεις.

Απάντηση του Δικαστηρίου

82 Κατά πάγια νομολογία, η αρχή της ευθύνης των κρατών μελών για ζημίες που προκαλούνται στους ιδιώτες από παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου οι οποίες τους καταλογίζονται είναι σύμφυτη προς το σύστημα της Συνθήκης (βλ., ιδίως, απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 1991, C-6/90 και C-9/90, Francovich κ.λπ., Συλλογή 1991, σ. I-5357, σκέψη 35, απόφαση της 5ης Μαρτίου 1996, C-46/93 και C-48/93, Brasserie du pêcheur και Factortame, Συλλογή 1996, σ. I-1029, σκέψη 31, και απόφαση της 4ης Ιουλίου 2000, C-424/97, Haim, Συλλογή 2000, σ. I-5123, σκέψη 26).

83 Όσον αφορά τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα κράτη μέλη οφείλουν να αποκαθιστούν τις ζημίες που προκλήθηκαν στους ιδιώτες από παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου που τους καταλογίζονται, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι αυτές είναι τρεις, ήτοι ο παραβιαζόμενος κανόνας δικαίου να αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, η παραβίαση να είναι κατάφωρη και να υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παραβιάσεως της υποχρεώσεως που υπέχει το κράτος και της ζημίας που υπέστησαν οι ζημιωθέντες (προαναφερθείσα απόφαση Haim, σκέψη 36).

84 Αν υποτεθεί ότι, κατόπιν της εξετάσεως στην οποία οφείλει να χωρήσει το αιτούν δικαστήριο σύμφωνα με τα υποδειχθέντα από το Δικαστήριο στοιχεία, το σύστημα αποζημιώσεως που θεσπίστηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο αποκαλύπτει μία ή περισσότερες παραλείψεις ως προς τη μεταφορά, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να διαπιστώσει ως εκ τούτου αν η συγκεκριμένη ή οι συγκεκριμένες παραλείψεις προκάλεσαν ζημία στον S. Evans.

85 Αν συμβαίνει αυτό, τότε επιβάλλεται να εξεταστεί αν είναι κατάφωρη η αθέτηση της υποχρεώσεως περί μεταφοράς της δεύτερης οδηγίας που υπείχε το Ηνωμένο Βασίλειο.

86 Συναφώς, επιβάλλεται να ληφθούν υπόψη όλα τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την κατάσταση. Μεταξύ των στοιχείων αυτών περιλαμβάνονται κυρίως ο βαθμός σαφηνείας και ακριβείας του παραβιαζομένου κανόνα, ο ηθελημένος ή ακούσιος χαρακτήρας της διαπραχθείσας παραβιάσεως ή της προκληθείσας ζημίας, το συγγνωστόν ή ασύγγνωστον ενδεχόμενης νομικής πλάνης, το γεγονός ότι η στάση ενός κοινοτικού οργάνου μπορεί να συντέλεσε στη θέσπιση ή τη διατήρηση αντιθέτων προς το κοινοτικό δίκαιο εθνικών μέτρων ή πρακτικών (προαναφερθείσα απόφαση Haim, σκέψη 43).

87 Η θέση σε εφαρμογή των ανωτέρω κριτηρίων πρέπει, κατ' αρχήν, να διενεργείται από τα εθνικά δικαστήρια, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές που παρέχει το Δικαστήριο για τη θέση τους σε εφαρμογή (βλ., ιδίως, προαναφερθείσα απόφαση Brasserie du pêcheur και Factortame, σκέψεις 55 έως 58).

88 Κατόπιν αυτού, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, σε περίπτωση που ο έλεγχος του θεσπισθέντος συστήματος αποζημιώσεως αποκαλύπτει παράλειψη μεταφοράς της δεύτερης οδηγίας και η ως άνω παράλειψη προκάλεσε ζημία στον S. Evans, να αποφανθεί αν η διαπιστωθείσα αθέτηση της υποχρεώσεως μεταφοράς είναι κατάφωρη.

Επί των δικαστικών εξόδων

89 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 17ης Μαΐου 2000 το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 1, παράγραφος 4, της δεύτερης οδηγίας 84/5/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 30ής Δεκεμβρίου 1983, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων, έχει την έννοια ότι:**

— **Ένας οργανισμός μπορεί να θεωρηθεί ως εγκεκριμένος από κράτος μέλος, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, οσάκις η υποχρέωσή του να χορηγεί αποζημίωση στα θύματα ζημιών που προκαλούν αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα απορρέει από συμφωνία συναφθείσα μεταξύ του οργανισμού και δημόσιας αρχής του κράτους μέλους, υπό την προϋπόθεση ότι η συμφωνία ερμηνεύεται και εφαρμόζεται υπό την έννοια ότι υποχρεώνει τον οργανισμό να παράσχει στα θύματα την αποζημίωση που τους εγγυάται η δεύτερη οδηγία 84/5 και ότι τα θύματα μπορούν να στραφούν ευθέως στον οργανισμό.**

— **Διαδικαστικές λεπτομέρειες όπως οι θεσπισθείσες στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι επαρκείς για τη διασφάλιση της προστασίας που τα θύματα ζημιών προκαλουμένων από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένα οχήματα αντλούν από τη δεύτερη οδηγία 84/5.**

— Η χορηγούμενη για ζημίες προκληθείσες από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένο όχημα αποζημίωση, η οποία καταβάλλεται από τον επί τούτου εγκεκριμένο οργανισμό, πρέπει να λαμβάνει υπόψη την παρέλευση του χρόνου μέχρι την πραγματική καταβολή των αναγνωριζομένων ποσών, ώστε να διασφαλίζεται υπέρ των θυμάτων ικανοποιητική αποζημίωση. Εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν τους εφαρμοστέους συναφώς κανόνες.

— Η χορηγούμενη για ζημίες προκληθείσες από αγνώστων στοιχείων ή ανεπαρκώς ασφαλισμένο όχημα αποζημίωση, η οποία καταβάλλεται από τον επί τούτου εγκεκριμένο οργανισμό, δεν πρέπει να προβλέπει την επιστροφή των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν τα θύματα για την εξέταση της αιτήσεώς τους αποζημιώσεως, παρά μόνο στον βαθμό που η επιστροφή αυτή είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων που τα θύματα αντλούν από τη δεύτερη οδηγία 84/5, στα πλαίσια της τηρήσεως των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει αν συμβαίνει αυτό στα πλαίσια του διαδικαστικού συστήματος που θεσπίστηκε στο οικείο κράτος μέλος.

2) Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, σε περίπτωση που ο έλεγχος του θεσπισθέντος συστήματος αποζημιώσεως αποκαλύπτει παράλειψη μεταφοράς της δεύτερης οδηγίας 84/5 και η ως άνω παράλειψη προκάλεσε ζημία στον S. Evans, να αποφανθεί αν είναι κατάφωρη η διαπιστωθείσα αθέτηση της υποχρεώσεως μεταφοράς.

Jann Edward von Bahr

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 4 Δεκεμβρίου 2003.

Ο Γραμματέας Ο Πρόεδρος

R. Grass Β. Σκουρής